

ԲԵՄԲԱՍԱՅՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՒՆ

Յ Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի Ո Ջ Թ Է Ո Դ Ո Ս Ի Ո Յ Ի 5 Ա Պ Ր Ի Լ Ի Տ Ա Ր Ի Ո Յ Ս

«Յարոուն Մովսիսի նստան դպիրքն եւ փարիսեցիք».

Եթէ քարոզիչ վարդապետի համար մէկ բնաբան մը կայ սուրբ Աւետարանին մէջ որ մեկնելը եւ անոր վրայ քարոզ տալը դժուար է, անշուշտ այս բնաբանն է, վասն զի քարոզչին բերնէն այս խօսքը լսուելուն պէս՝ բոլոր ժողովրդականաց միտքը բնական կերպով մը իրեն վրայ կերթայ, կամ գէթ ընդհանրապէս ամենայն եկեղեցականաց վրայ կերթայ, ինչու որ խօսքին պարզ իմաստը այս է թէ Մովսէս մարգարէին աթոռին վրայ փարիսեցիներն ու դպիրները նստեր են. ինչ որ ձեզի ըսեն՝ կատարեցէք ու պահեցէք, բայց նոցա դորձքին մի հետեւիք, վասն զի իրենց ըսածը իրենք չեն կատարեր: Եւ միթէ յիրաւի դժուար բան չէ խղճմտանքաւոր քարոզչի մը համար՝ այսպիսի բնաբանի վրայ խօսիլ ուղած ատենը չկարմրիլն ու չտագնապիլը, եթէ չուզէ բնաբանին խօսքերն ու իմաստը ծռել ու խանգարել: — Սակայն ճշմարտութիւնը յաղթող է ամենայնի, եւ ճշմարտութիւն խօսիլը առաջին պարտքն է քարոզչին ու եկեղեցականին՝ որչափ ալ ծանր լինի իրեն այն ճշմարտութիւնը խոստովանիլ, եւ ուրիշներուն՝ լսել զայն:

Մէկգի զնեմք ուրեմն, քրիստոսասէր ժողովուրդք, այսօրուան օրս, եթէ կարելի է, մեք մեր եկեղեցականութիւնը եւ դուք ձեր աշխարհականութիւնը, եւ տեսնեմք թէ ինչ ըսել կուզէ Տէրն մեր այս խօսքով. «Յաթոռն Մովսիսի նստան դպիրքն եւ փարիսեցիք. զամենայն զոր ինչ ասիցեն ձեզ, արարէք եւ պահեցէք, բայց ըստ գործոցն նոցա մի առնէք, զի ասեն եւ ոչ առնեն»: Տեսնեմք թէ Քրիստոսի Տեառն մերոյ ժամանա-

կին դպիրներուն ու փարիսեցիներուն միայն կյարմարի այդ խօսքը թէ նաեւ մեր օրերուս եկեղեցականներուն, ինչ ազգէ եւ ինչ դաւանանքէ ուզեն՝ թող լինին, ինչ աստիճանէ եւ ինչ հասակէ ուզեն՝ թող լինին:

Եւ նախ ո՞վ էր արդեօք Մովսէս որ աթոռը իրենը կըսուի, եւ դպիրքն ու փարիսեցիք այն աթոռին վրայ նստած. եւ ինչ է արդեօք աթոռ ըսածը:

— Մովսէս այն աստուածախօս մարգարէն է, որ ամբողջ մեծ ազգ մը աղատեց մարմնաւոր եւ հոգեւոր գերութենէ. ամբողջ մէկ ազգ մը լուսաւորեց եւ կրթեց սքանչելի օրէնքներով ու աստուածալաշտութեան հիանալի կարգերով, եւ աշխարհիս ամենէն գեղեցիկ մէկ երկիրը տարաւ ժառանգեցուց Խորայէլեան ազգին: Այս հոգեւոր անձը նախատես լինելով իւր ժողովրդեան ապագայ վիճակին՝ ըսաւ անոր. «Մարգարէ յարուսցէ ձեզ Տէր Աստուած ձեր իբրեւ զիս, նմա լուիջիք: — Ինծմէ ետքը Աստուած ձեզի մէկ ուրիշ մարգարէ մը կհանէ ինծի նման, անոր խօսքերուն պէտք է մտիկ ընէք»: Ի՞նչ գեղեցիկ մխիթարանք էր այս խեղճ Խորայէլացւոց որ կվախնային թէ Մովսիսի վախճանելէն ետքը որք ու անտէր պիտի մնան. «Մարգարէ յարուսցէ ձեզ Տէր Աստուած ձեր իբրեւ զիս, նմա լուիջիք»: Բայց որքան ցաւալի է տեսնելն որ մինչեւ ճշմարիտ մարգարէին՝ մանաւանդ թէ ամենայն մարգարէից Տիրոջը աշխարհ գալը՝ գրեթէ մէկն ալ չեղաւ որ յիրաւի նման լինէր ըստ ամենայնի նախամարգարէին Մովսիսի: Յետու եւ Դատաւորք, Հեղի եւ Սամուէլ, Դա-

ւիթ եւ նաթան, եղիա եւ եղիսէ, Եսայի եւ Երեմիա, Դանիէլ եւ նեեմի, եզրաս եւ Ունիա, մեծամեծ առաջնորդներ եւ մարգարէներ էին. բայց չմոռնամք նոցա ժամանակներէն ետքը եկող Աննաներն ու Կայիափաները, եւ ինչպէս որ Տէրն մեր մէկ խօսքով կհամառօտէ, իրեն վայ տուած դպիրներն ու փարիսեցիները: Ասով կիմացուի թէ Մովսիսի աթոռ ըսածն ալ՝ Մովսիսի բանեցուցած առաջնորդական ու եկեղեցական իշխանութիւնն է. եւ յայտնի բան է որ ինչ եւ իցէ եկեղեցական՝ որ Աստուծոյ եւ եկեղեցւոյ օրէնքներն ու պատուիրանքները կքարոզէ ժողովրդոց՝ Մովսիսի աթոռը նստած կհամարուի:

Արդ կըսէ Տէրն մեր՝ թէ իւր օրերը Մովսիսի աթոռը դպիրներն ու փարիսեցիները նստեր են, ըսել կուզէ թէ եկեղեցական կամ հոգեւոր իշխանութիւնը նոցա ձեռքը անցեր է: Ասով կիմացուի թէ հոգեւոր իշխանութիւն եւ եկեղեցական իշխանաւորք կան ու միշտ պէտք է գտնուին աշխարհիս երեսը՝ աւանդապահ, յաւիտենական օրինացն Աստուծոյ, եւ այս եկեղեցական իշխանութիւնը ամէն ժամանակ մովսիսական աթոռ է: Ո՞ւր են ուրեմն այն մարգիկն որ, մանաւանդ մեր օրերս, փոխանակ անոր նայելու թէ որոնք են այն աթոռին վրայ նստողները, այսինքն ժամանակիս եկեղեցականները, յայտնի եւ ծածուկ պատերազմ բացած են ընդդէմ եկեղեցական իշխանութեան եւ ընդդէմ եկեղեցականութեան. եւ ինչպէս կրնայ յարմարիլ անոնց քրիստոնեայ անունը՝ երբոր Քրիստոս պատուով կյիշէ Մովսիսի աթոռը, այսինքն որ եւ իցէ եկեղեցական իշխանութիւն, եւ իրենք այն աթոռը կործանել կուզեն որ եկեղեցականաց շատին անկարգութեանը պատճառաւ եկեղեցականութիւնն ալ վերցուի աշխարհէս: Բայց պէտք է աղէկ գիտնան որ քանի որ մարդս լոկ մարմին չէ, հապա հոգի ալ ու

նի, աշխարհս ալ պէտք է ոչ միայն մարմնաւոր՝ այլ եւ հոգեւոր իշխանութիւն ունենայ որ աստուածային օրէնքները քարոզէ մարդկանց:

Բանը այն չէ, հապա մեծ խնդիրն այս է թէ ինչ մարգիկ պիտի լինին այդ իշխանութիւնը բանեցընողները: — Քրիստոս Տէրն մեր կըսէ թէ «Յաթոռն Մովսիսի նստան դպիրքն եւ փարիսեցիք». եւ սոցա ինչ մարգիկ լինելը ինքը կպատմէ՝ յանդիմանելով նոցա կեղծաւորութիւնն ու անզգամութիւնները, եւ վայ տալով անոնց: Եւ այն սոսկալի յանդիմանութեանց համառօտութիւնը այս է որ դպիրներն ու փարիսեցիները իրենց քարոզած օրէնքները իրենք չեն պահեր. ուստի սաստիկ օրէնքներ՝ խրատներ, հրամաններ կուտային խեղճ ժողովրդեան, բայց թէ այն օրէնքները դիւրութեամբ կատարելուն ճամբանները որոնք են՝ ամենեւին չէին ցուցըներ. «Կապէք բեռինս ծանունս եւ դժուարակիրս, եւ դնէք ի վերայ ուսոց մարդկան, եւ դուք եւ ոչ մատամք ձերով կամիք շարժել զնոսա»: Արքայութեան ճամբան կգոհարացընէին այս կերպով խեղճ ժողովրդոց առջեւ. իրենք չէին մտնել, ու մտնել ուզողներուն արգելք կընէին: Իրենց բանը գործն էր անգթութիւն, անիրաւութիւն, զրկանք, տներ քանդել, իրենց համար պատիւներ՝ հարստութիւններ փրնառել, եւ դրսէն գարշելի կեղծաւորութեամբ օրինապահ երեւնալ: Ասկից տւելի ինչ գէշ վարք կրնայ ունենալ մէկ եկեղեցական մը որ Քրիստոսի տուած վայերուն արժանի լինի:

Փարիսեցիներն ու դպիրներն այնպէս արգեօք մեր ատենի եկեղեցականներն ինչպէս են: — Պէտք է անշուշտ ըսեմք նաեւ մեք. «Յաթոռն առաքելոց, հայրապետաց, վարդապետաց, քահանայից նստան. . . եւ պիտկոպոսունք, առաջնորդք, վարդապետք եւ քահանայք»: Կրնամք արգեօք ըսել խղճմտանքով թէ սոցա մեծ մասը կամ թէ կէս

մասը մէկ մէկ Լուսաւորիչ մէկ մէկ Սեղբեւորոս, մէկ մէկ Ոսկերեբան, Բարսեղ եւ Գրիգոր աստուածաբան, մէկ մէկ Սահակ ու Մեսրոպ, մէկ մէկ Նարեկացի ու Շնորհալի, մէկ մէկ Աւետիքեանք եւն: Երանի թէ կարենայինք, ու վայի տեղ երանի տայինք մեզ եւ նոցա. — բայց աւա՛ղ, արդարութիւնը կոտիպէ զմեզ ազադակելու թէ խիստ հեռու են այժմու քրիստոնէից եկեղեցաններուն մեծ մասը այն երանելեաց բռնած ճամբէն, եւ շատ մօտ են դպրաց ու փարիսեցւոց բռնած ճամբուն, թէ որ անոնցմէ ալ առաջ անցած չեն . . .

Եւ յիրաւի. քանի եկեղեցական կայ աշխարհիս երեսն որ այն երանելեաց աստուածային հոգւովը լցուած լինին, եւ իրենց անձը ժողովրդոց վրայ դնեն անխնայ աշխատութեամբ, մինչեւ իսպառ համբերութեամբ, անոխակալ սիրով, հեղահոգի խոնարհամտութեամբ, անձնանուէր քարոզութեամբ եւ բարի օրինակ լինելով ամենայն տեսողաց: Մնացածները ո՛չ ապաքէն լի են Քրիստոսի Տեառն մերոյ ժամանակին դպիրներուն ու փարիսեցիներուն հոգւովը: Բաւէ. կարծես թէ յետս ընդդէմ կարգացեր եմք Նսայի մարգարէին այն խօսքը զոր կրօնէ. «Բայց դուք քահանայք Տեառն կոչես՞իք, եւ պաշտօնեայք Աստուծոյ մերոյ անուանես՞իք. զգորութիւնս ազգաց կերի՞ջիք, եւ մեծութեամբ նոցա սքանչելի լինի՞ջիք»: Մարդարէն իւր ատենի ճշմարիտ քահանաները կը քաջալերէր այս խօսքերով ու կհասկըցընէր անոնց թէ ինչ մեծ ու ճշմարիտ փառքի ու պատուոյ մէջ են՝ իվարձ իրենց արժանաւոր պաշտօնին. իսկ մեք ինչպէս պէտք է հասկընամք այս խօսքը մեր ատենի շատ եկեղեցականաց համար՝ եթէ ոչ այսպէս թէ «Դուք անունով միայն եղած էք քահանայք եւ պաշտօնեայք Աստուծոյ բարձրելոյ. անոր համար միայն եկեղեցական եղած էք որ ազգաց եւ ժողովրդոց հարստութիւնը

ծծէք՝ պարապ պարապ կենալով. — «զգորութիւնս ազգաց կերի՞ջիք». — անոր համար միայն եկեղեցական եղեր էք որ տէրութեանց տուած մեծութիւններովը, խաչերովը, աստղերովը, միտալներովը, կարմիր կապուտ ժապաւէններովը զարդարուիք, ու մտքերնիդ դնէք որ սրբան ալ տգիտութեամբ, բրտութեամբ, ցոխութեամբ, անիրաւութեամբ, զօշաքաղութեամբ, նախանձով եւ հակառակութեամբ լցուած լինիք՝ այն սնտախ նշաններով զարմանալի մարդիկ կլինիք. «Եւ մեծութեամբ նոցա սքանչելի լինի՞ջիք»:

Բայց շատ ալ առաջ չերթամ. չմոռնամ որ մեր աշխարհականները արդէն վաղուց սկսած են եկեղեցականաց պակասութիւններուն վրայ նայիլ, ու խոշորացուցով նայիլ, որպէս զի իրենց պակասութիւնները անով մանր ու թեթեւ երեւնան աչքերուն: Վաղուց սկսած են մտածել եւ երբեմն չափազանց համարձակութեամբ ալ ըսել՝ թէ ահա ամենայն եկեղեցականք եւս այդպէս են, Հայր սուրբ, ինչպէս որ դուն կըսես, եւ ինչպէս որ այսօրուան աւետարանը կստորագրէ այն ժամանակի դպիրներն ու փարիսեցիները: Եւ այդպէս ըսելով՝ եկեղեցականութեան վրայ կընեն բոլոր յանցանքը, եւ ոչ թէ անարժան եկեղեցականաց վրայ. այնպէս որ իրենց համար եկեղեցական իշխանութիւն, աթոռ Մովսիսի, աթոռ Լուսաւորչի, աթոռ Սահակեանց եւ Ներսիսեանց չկայ եւ պէտք չէ լինի այսուհետեւ, իբր թէ աթոռներունն է յանցանքը, եւ ոչ թէ անոնց վրայ նստողներուն:

Եթէ այնպէս է, ո՞ւր թողումք հապա Քրիստոսի Տեառն մերոյ խօսքին երկրորդ մասը թէ «Զամենայն զոր ինչ ասիցեն ձեզ՝ արարէք եւ պահեցէք». այսինքն Մովսիսի աթոռը նստողները, քահանաներն ու եկեղեցականները, թէպէտեւ դպիրք լինին եւ փարիսեցիք, որովհետեւ Աստուծոյ օրէնքը կը քարոզեն ձեզի՝ ձեր պարտքն է մտիկ ընել

անոնց խօսքերուն. վասն զի թէպէտեւ նոցա գործը վատ է, բայց խօսածն ու քարոզածը ուղիղ եւ օգտակար է:

Եւ չըսէ մէկը թէ «Կերեւի որ այն ատենի դպիրներն ու փարիսեցիները մեր ատենի եկեղեցականներէն աւելի գիտուն էին, Աստուծոյ օրէնքները լաւ գիտէին, եւ անոնց զօրութիւնը կ'հասկընային ու ժողովրդեան կ'բացատրէին, մինչդեռ մեր ատենի եկեղեցականները իրենց կարգացած աւետարանն անգամ չեն հասկընար»: Նախ՝ դուք ալ կը վկայէք որ եթէ կան տգէտ եկեղեցականք, գիտուններն ալ պակաս չեն: Երկրորդ՝ Աստուծոյ օրէնքներն ու աւետարանին գլխաւոր խօսքերը հասկընալու համար ամենեւին հարկաւոր չէ խորունկ գիտութիւններ ունենալ, վասն զի ամէնն ալ բաց ու պարզ բաներ են: Իսկ ձեր ըսածը եթէ պատճառանք (մահաւան) չէ, եթէ եկեղեցական իշխանութիւնը պարզապէս արհամարհել չէ, եթէ Աստուծոյ օրէնքները ամենեւին ալ չլսել չէ, հասլա ինչու համար փոյթ չէք ըներ որ գիտուն եկեղեցականներ ելնեն ձեր մէջէն. ինչո՞ւ համար գոնէ կարողութիւն ունեցողները եկեղեցական դպրատուն շինելու չեն աշխատիր, որպէս զի գիտուն եկեղեցականներ ունենան իրենց համար ու իրենց որդւոցը համար: Ըսել է թէ քանի կերթայ շտանալու վրայ է մեր մէջ այն վնասակար աշխարհակործան սկզբունքը թէ քահանայութիւն վարդապետութիւն եպիսկոպոսութիւն եւ ամենայն եկեղեցականութիւն աւելորդ բան է, եւ ժողովուրդը ինքը իրեն պիտի լինի եպիսկոպոս եւ վարդապետ եւ քահանայ, ինչպէս որ ատենով հեթանոսաց մէջ մնացած եւ անկարգութեան մէջ ընկղմած Իսրայէլացիները կըսէին, եւ ամէն մարդ սրտին ուզած կուռքը կ'աշտէր, ամէն մարդ խելքին փշած օրէնքովը կ'լարուէր. եղիա մարգարէն ալ տեսնելով իրեն չորս գին եղած անօրէնութիւններն ու ամբարշտութիւնները՝ կաղա-

ղակէր առ Աստուած. «Աս ինչ օրերու հասանք, Տէր Աստուած. քու մարգարէներդ թրէ անցուցին, քու սեղաներդ կործանեցին, քու օրէնքներդ ոտքի տակ առին. ես միայն մնացեր եմ, իմ ետեւէս ալ ընկեր են որ մեռցընեն ու ձեռքէս ազատին. «Տէր, զմարգարէս քո կոտորեցին եւ զսեղանս քո կործանեցին. ես միայն մնացեալ եմ, եւ խնդրեն զանձն իմ»:

Բայց այդ ըսողներն ու այդ կերպով մտածողները լսեցին արդեօք թէ ինչ կըսէ իրենց Քրիստոս՝ դպրաց ու փարիսեցւոց վայրը տալէն ետեւ. «Երուսաղէմ՝ Երուսաղէմ, որ կոտորես զմարգարէս, եւ քարկոծ առնես զառաքեալսն առ քեզ». Ո՛վ քրիստոնեայ անուանեալ ժողովուրդներ, որ ձեզի սովորութիւն դարձուցեր էք կտարել ջարդել զանոնք որ Աստուծոյ պատգամները կը խօսին ձեզի, քարկոծել մեռցընել գործով եւ բանիւ զանոնք որ ես զձեզ խրատելու համար զրկեր եմ ձեզի. «Քանիցս անգամ կ'ամեցայ ժողովել զմանկունս քո՝ զոր օրինակ ժողովէ հաւ զձագս իւր ընդ թեւօք, եւ ոչ կ'ամեցարուք». քանի քանի անգամ տեսնելով որ սատանան ուրուրի պէս զձեզ յափըշտակելու տանելու ցրուելու ետեւէ է՝ ուղեցի նոցա բերնովն ու խրատներովը ժողովել ու պահպանել զձեզ, ինչպէս որ հաւը իւր ձագերը թեւերուն տակը կ'օղկէ ու կ'ապահպանէ. բայց դուք կամք չտուիք: Եթէ այդպէս է, ձեզմէ յոյս չկայ. քարուքանդ ըլլան ձեր քաղաքները, եւ ուրուրը յափշտակէ զձեզ ու ցիր ու ցան ընէ աշխարհիս ամէն կողմերը: «Ահա թողեալ լիցի ձեզ տուն ձեր աւերակ»: Այն Երուսաղէմի, այն Անի քաղաքին հոյակապ աւերակներուն վրայ աւաբացի հովիւներն ու քիւրտ աւազակները բուրի (պաղոռչի) պէս ոռնան այսուհետեւ տրտմալի ձայներով, օտարները նային ու շէն ձեր վրայ՝ ըսելով թէ ինչ աղք էիք եւ ինչ դարձաք, եւ դուք ձեր Անի քաղա-

քին գերեզմանաքարերն ու եկեղեցիներուն գոները շալկած՝ աշխարհքէ աշխարհք տանիք, որպէս զի քանի որ անոնց գրերը կարգաք՝ մտքերնիդ բերէք թէ ձեր քաջած խեղճութիւններուն դուք եք պատճառ: Դուք չկրցաք՝ այսինքն չկամեցաք բաժնել եկեղեցականը եկեղեցականութենէն, դուք չկամեցաք հասկընալ թէ կարելի էր ձեր քարոզիչներէն շատերուն վարքին չհետեւիլ, բայց նոցա խօսքերուն մտիկ ընել. դուք չկամեցաք հասկընալ թէ պէտք է ձեր եկեղեցիները շէն պահել՝ որ ազգերնիդ ալ շէն մընայ անոնց հովանաւորութեամբը: «Ահա թողեալ լիցի ձեզ տուն ձեր աւերակ»: Եւ ինչ աւերակներ, քրիստոսասէր ժողովուրդ. այնպէս որ խեղճ Հայաստանին երկու երեք մայրաքաղաքներուն տեղերն անդամ յայանի չեն, եւ Անի քաղաքին միայն պալատները, եկեղեցիները, բաղնիքներն ու վաճառանոցները անոր համար կիսակործան մնացեր են որ ձգեն մեր միտքը որ մեք ալ ատենով մեծ ու փառաւոր ազգ եմք եղեր, ու մեր պակասութիւններովը մեք զմեզ այս խեղճութեան հասուցեր եմք:

Եւ մինչեւ ցերբ Տէր. մինչեւ ցերբ պի-

տի քշէ այս խեղճութիւնն ու աւերմունքները: — Մինչեւ որ զգաստանան ազգ եւ ազինք, եւ ճանչնան թէ ինչպէս որ իրենք սոսկ մարմին չեն՝ հապա հոգի ալ ունին, այսպէս եւս ոչ միայն մարմնաւոր իշխանութենէ պիտի կառավարուին, հապա նաեւ հոգեւոր իշխանութենէ, եւ անոր սովորեցուցած յաւիտենական օրէնքին պիտի հըպատակին. մինչեւ որ դադրին եկեղեցականի պակասութիւնը եկեղեցականութեան վրայ դնելէն, եւ զգուշանան անարժան եկեղեցականաց միայն վարքին նայելէն: Նմանապէս մինչեւ որ եկեղեցականները հեռանան դպրաց եւ փարիսեցոց կեղծաւորաց ճամբան բռնելէ՝ այսինքն իրենց փառամոլութենէն, զօշաքաղութենէն, անողորմութենէն, թանձր տգիտութենէն ու սնաւեր զրկողութիւններէն: Այն ատենը, եւ միայն այն ատենը իրաւունք կունենան առանց երկիւղի սպասելու իմ երկրորդ գալստեանս, յուսալով որ համարձակ ըսեն. Օրհնեալ եկեալ անուամբ Տեառն: — Նմա փառք եւ գովութիւն ընդ Հօր եւ ընդ Հոգւոյն սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԼՍԱՐԱՆ ԿԵՆՅԱՂՕԳՈՒՏ ԳԻՏԵԼԵԱՅ

ԴԱՍ ԺԵ.

Ինչպէս որ ճամբորդ մարդը գեղեցիկ տեղէ մը անցնելէն ետքը՝ կղաւնայ նորէն դէպի ետեւը կնայի, ու մտքովը աչքին առջեւ բերելով ամէն տեսած զուարճալի բաներն ու գլխէն անցած խրատ առնելու՝ խելք սովորելու դիպուածները՝ կհիանայ ու կզմայի, եւ առաջ ինչ համ որ առեր էր՝ նոյնը նորէն կառնու ու կզուարճանայ, — մեք ալ որ անցած տարի այս Լսարանիս դասերովը աչքէ

անցուցինք աշխարհիս ստեղծմանէն մինչեւ Մովսէս մարգարէին վախճանելուն հրաշալի պատմութիւնները, դեռ խօսքերնիս առաջ չտարած մտքերս բերեմք նախ այն պատմութեանց գլխաւոր կտորները, եւ այնպէս իմանալով նորէն այն զուարճութիւնն որ անցած տարի ունեցանք, եւ նորոգեմք մեր սրտին մէջ այն խրատներն որ անցած տարի առինք: Ինչ հրաշալի պատմութիւն էր աշխարհիս